

Туберкулез

Туберкулез

Туберкулез (лат. *tuberculum* – төмпешік), ескіше: құрт ауру, көксау – адам мен жануарларда болатын созылмалы жұқпалы ауру. Туберкулездің қоздырғышы – микробактерияны (“Кох таяқшасын”) неміс микробиологы Р.Кох (1843 – 1910) ашты (1882). Туберкулез микобактериялары жіңішке, түзу не сәл иіліп келген таяқшалар, ұзындығы 1 – 10, ені 0,2 – 0,6 мкм.

Стадии развития туберкулеза

Первичное
туберкулезное
инфицирование

Латентная
(скрытая)
инфекция

Рецидивирующий
туберкулез

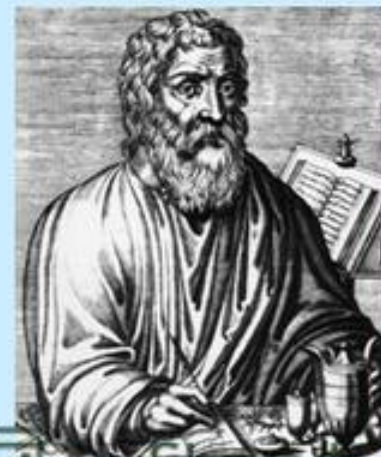

Алғашқы деректер

- Туберкулездің клиникасы туралы алғашқы деректер 2 ғасырда өмір сүрген қаппадокиялық дәрігер Аретейдің (Aretaios) еңбектерінде кездеседі. Одан кейін Гиппократ, Гален, т.б. ғалымдардың еңбектерінде де туберкулез ауруы еске алынады. Бірақ олар туберкулезді жұқпалы ауру қатарына жатқызбаған.

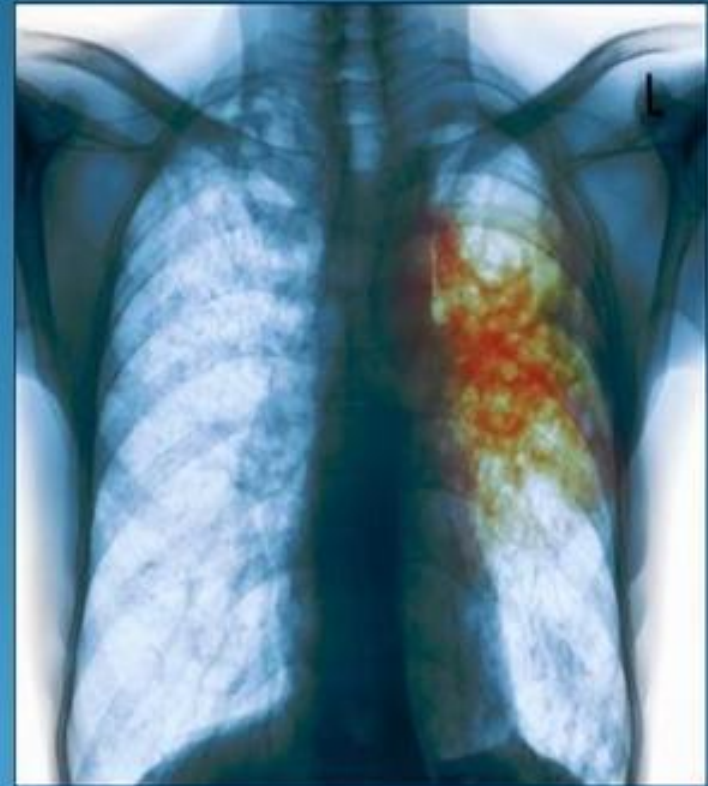
Аретей

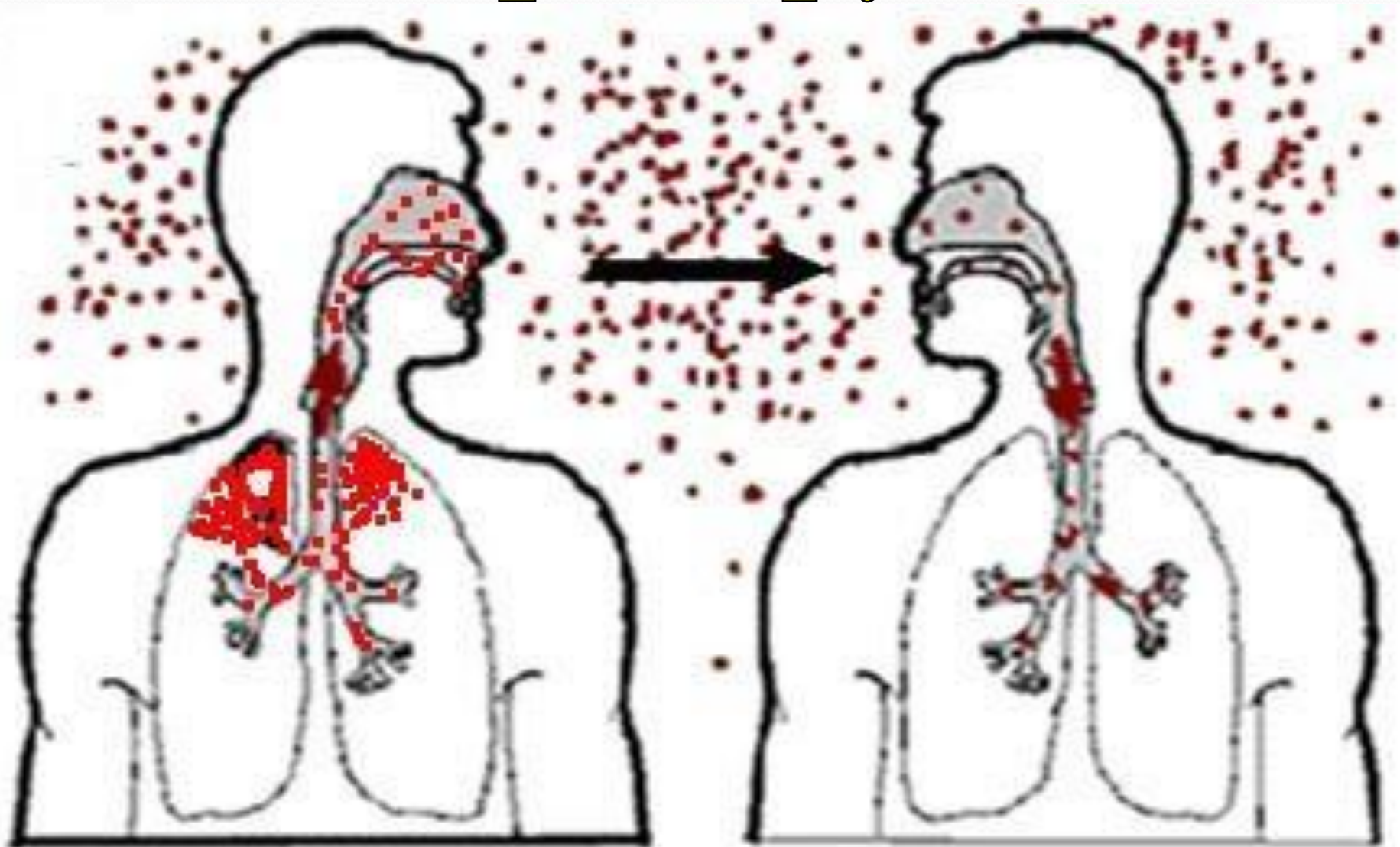
Гиппократ

Туберкулез тарихы

Туберкулез ауруы көне заманнан белгілі. Ауру белгілері бұдан 7 мың жылдай бұрын неолит кезеңіндегі адам сүйегін зерттегенде табылған, біздің заманымыздан бұрын 3 – 2-мыңжылдықта египет мумияларынан анықталған. Туберкулездің клиникасы туралы алғашқы деректер 2 ғасырда өмір сүрген каппадокиялық дәрігер Аретейдің (Aretaios) еңбектерінде кездеседі. Одан кейін Гиппократ, Гален, т.б. ғалымдардың еңбектерінде де Туберкулез ауруы еске алынады. Бірақ олар Туберкулезді жұқпалы ауру қатарына жатқызбаған. Ал Әбу Әли ибн Сина өзінің “Дәрігерлік ғылымның каноны” деген еңбегінде Туберкулезді тұқым қуалайтын аурулар қатарына жатқызған. Туберкулездің жұқпалы ауру екенін бірінші рет италиялық ғалым Дж. Фракасторо (1478 – 1553) дәлелдеді.

ЖҰҚТЫРУ

Ауру адам

Сау адам

Жұқпалы ауру

Жұқпалы аурудың тарайтын негізгі көзі – науқас адамнан түскен микробтары бар қақырық. Сау адамға ол негізінен Туберкулезбен ауырған адам түкірген қақырықтың ұсақ сұйық тамшылары арқылы не кепкен түйіршіктерін ауамен бірге жұтқанда; сирек жағдайда – Туберкулезбен ауырған үй жануарларының сүтін ишкілей ішкенде, етін шала пісіріп жегенде жұғады. Организмге Туберкулез таяқшасының енуі ауруға себепші болғанымен, оның толық дамуы үшін жеткіліксіз. Адамдар Туберкулезбен бұрын науқастанып, организмнің иммунитеті төмендегенде, дұрыс қоректенбегенде (әсіресе мал өнімдерінің белоктары, витаминдер тапшы болғанда), санитарлық-гигиеналық жағдайлар дұрыс сақталмағанда, сондай-ақ аурумен ұзақ уақыт бойы араласқанда ауырады. Туберкулез көбінесе 3 жасқа дейінгі балаларда пайда болады, өйткені оларда ауруға қарсы иммунитет әлі де нашар дамыған, сондай-ақ жасөспірімдерде жыныстық жетілу кезеңінде пайда болады. Туберкулез негізінен тұқым қуаламайды. Туберкулезбен ауыратын адамдардың, әдетте, балалары ауру болып тумайды. Бірақ Туберкулезбен ауыратын ата-ана дер кезінде емделмесе, аурудан сақтану ережелерін дұрыс сақтамаса, дертті баласына жұқтырып, баланың Туберкулезбен ауруы мүмкін.

Туберкулез түрлері

Туберкулездің ашық және жабық түрлері болады. Ашық түрінде қақырықта Туберкулез таяқшалары болады, сондықтан Туберкулездің мұндай түрімен ауыратын адамдар өте қауіпті деп есептелінеді. Ал жабық түрінде қақырықта Туберкулез таяқшалары болмайды, бірақ дерт асқынатын болса, Туберкулездің мұндай түрімен ауыратын науқастар да ауру жұқтырады. Туберкулез таяқшалары әр түрлі органдарды, көбінесе өкпені зақымдайды. Аурудың біліну сипаты Туберкулездің түріне, науқастың жасына, организмнің жалпы жағдайына байланысты. Аурудың ортақ белгілері: дене қызуының көтерілуі, түнге қарай көп терлеушілік, ұйқының қашуы және тәбеттің нашарлауы. Науқас жүдеп, ашуланшақ келеді, жұмысқа қабілеті төмендейді. Туберкулез таяқшалары түскен жердің тінінде кішкентай төмпешіктер пайда болады. Адам организмі сауыға бастаса мұндай төмпешіктер жойылып кетеді. Кейде бұл төмпешіктердің сырты қатты затпен қоршалып, беріштенеді. Мұны некроз ошағы деп атайды. Адам организмі әлсіреп, некроз ошағына қолайлы жағдай туса, сол жерде каберна (қуыс) пайда болады. Осы қуыста Туберкулез таяқшалары дамып, кеңірдек арқылы өкпенің басқа бөліктерін зақымдайды. Мұндай науқастардың қақырығында микобактериялар мол болып, қақырыққа қан араласуы, тіпті қан кетуі де мүмкін.

ТУБЕРКУЛЕЗ НЕЛІКТЕН КАУІПТІ АУРУ БОЛЫП ТАБЫЛАДЫ?

*Жыл сайын 8,8 миллион адам
туберкулезбен аурады;*

*Ем қабылдамаған әрбір науқас
жылына 10 адамнан 15 адамға
дейін жұқтыруы мүмкін;*

*Туберкулезге шалдыққандардың 75%
20-40 жас аралығындағы
адамдарды құрайды;*

*Оның салдарынан жыл сайын 2
миллионға жуық адам қайтыс
болады;*

*Ауруды жұқтырғандардың 5 -10%-
ында ғана ауру дамуы мүмкін.*

Өкпе қабынуының себебі:

- 1.көп темекі шеккеннен
2. вирусты инфекциядан
- 3.ашығудан

Өкпенің зақымданған бөлігінде қабынудың белгілері пайда болады

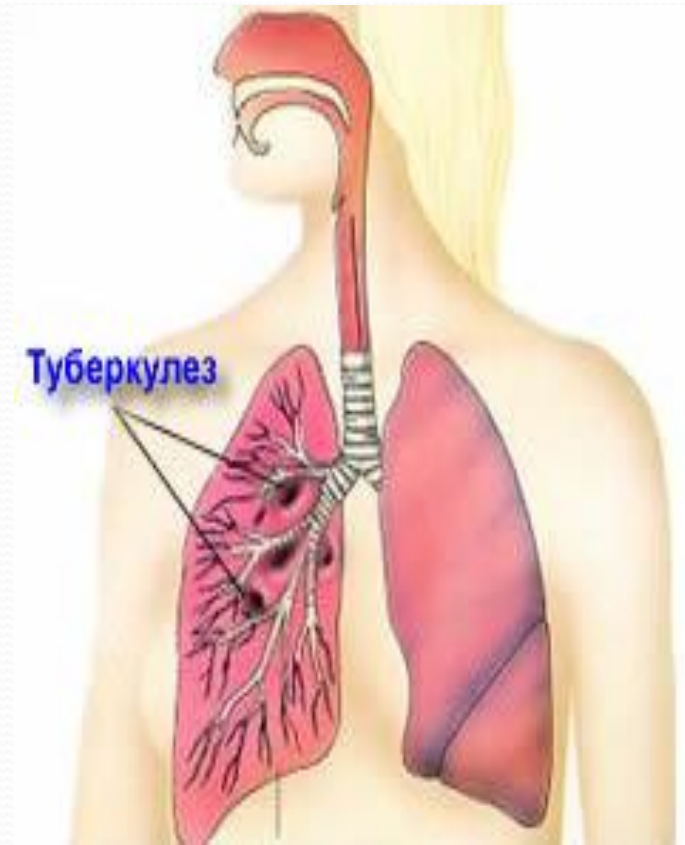
қызуы көтерілу,
денесі қалшылдау
құрғақ жөтел
қақырық
қақырық араласқан жөтел

ағзада ауру тарататын микробтар өкпе тіндерін зақымдайды

Соның әсерінен өкпенің қабынуы дамиды.

Аурудың дамуына ықпал ететін факторлар

- Іске қосатын фактор-имунитеттің әлсіреуі. Толыққанды үйлесімді тамақтанбау.
- -ауыр аурулардың бірге жүруі (АҚТҚ, қант диабеті, ойық жара аурулары және басқалары)
- Суық тигізу
- Зиянды әдеттер
- Созылмалы күйзелісті жағдайлар

Туберкулездің алдын алу спецификалық және спецификалық емес түрі

Спецификалық

Вакцина

және БЦЖ ревакцинациясы

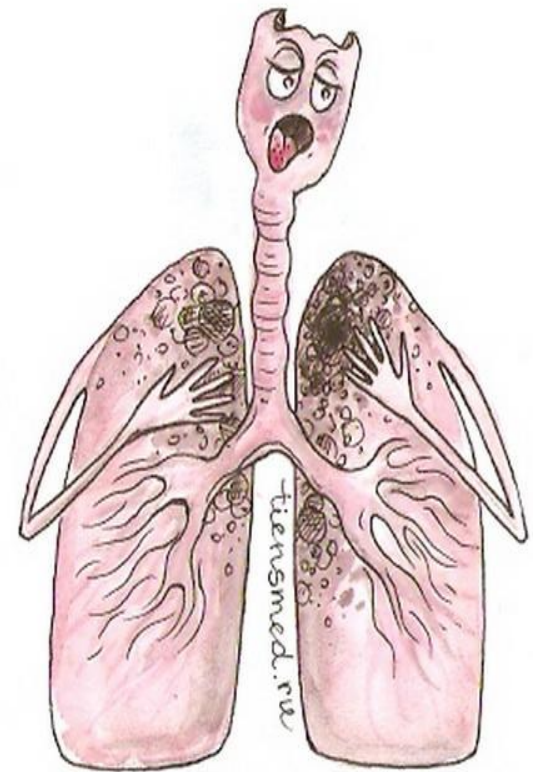
Спецификалық емес

Салауатты өмір салты

Тиімді тамақтану

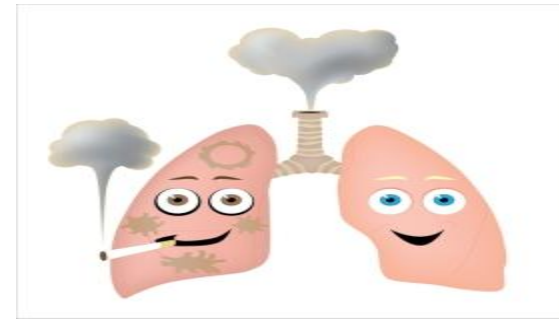
Дене шынықтыру белсенділігі

Зиянды әдеттерден бас тарту

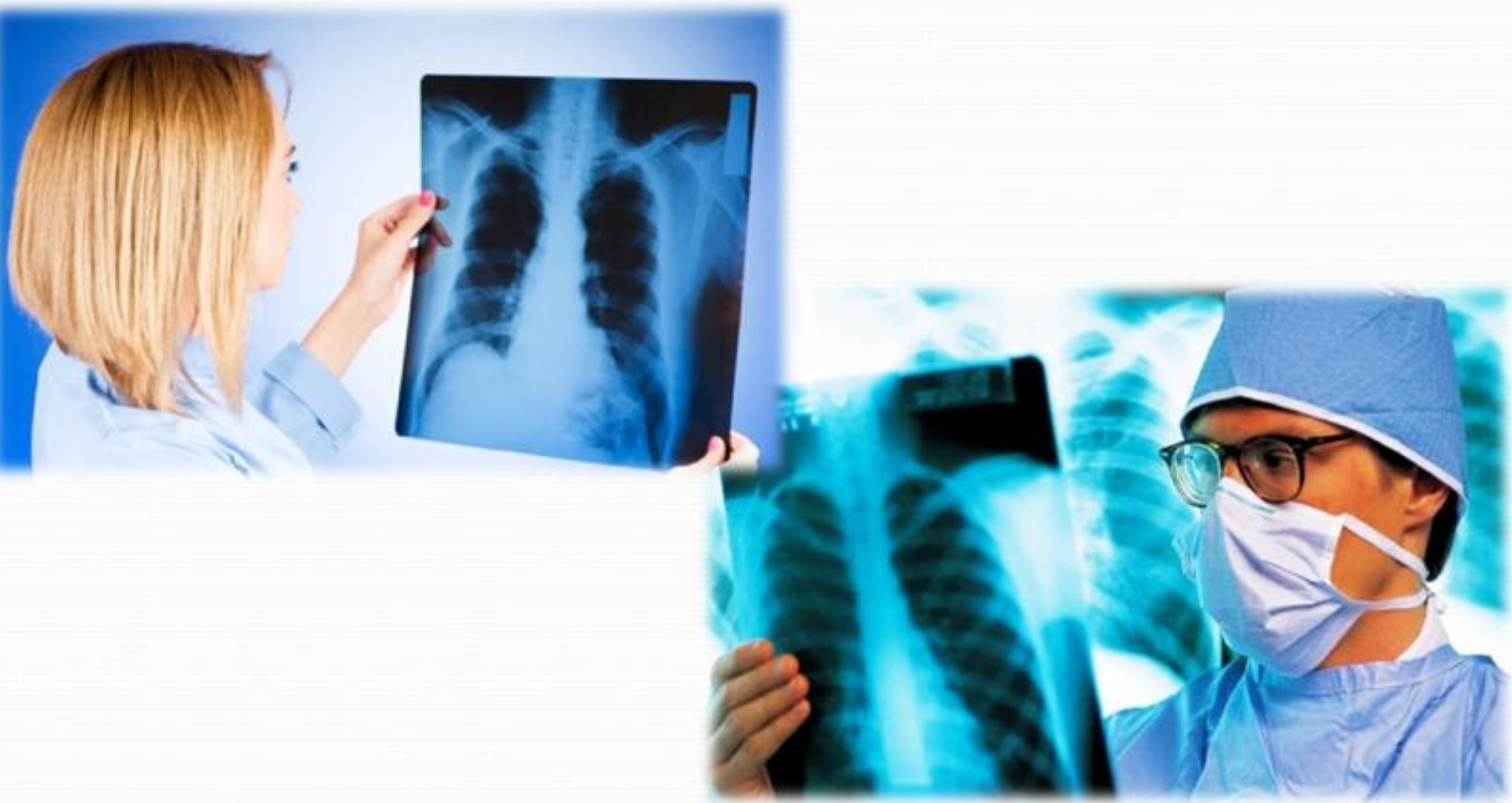

Емі

Емі осы жағдайдың патофизиологиясына байланысты, шок емінде дер кезінде ем-шаралар қолдану басты нәтижеге қол жеткізе алады, асқыну 1-2 тәулікте 60% жағдайда өлімге әкеледі. Гемоглобин 100г/л төмендесе, гематокрит 28% төмендесе қан құю көрсетіледі. Балаларды ИВЛ-ге қосып газалмасуды қалпына келтіреміз. Аминогликозид тобы препараттарын грамм теріс, көкіріңді таяқша кезінде, ампициллин, ампиокс және карбенициллин препараттарын, комбинирленген цефолооспарин және тетрациклин тобы препараттары: олететрин, окситетрациклин гидрохлориді, метациклин. Пенициллин тобы препараттарын жоғары дозада қолдану, ірің болған жағдайда тез арада ашу, дренирлеу. Науқас жағдайын веналық қан қысымы мен ОЦК жағдайымен бағалайды.

Туберкулездің анықтаудың жолдарын мамандар іздеуде

Қазақстандағы туберкулезбен аурылатын адамдар саны

Ресми мәліметтерге сүйенсек, Қазақстан ТМД мен Еуропа аймағындағы туберкулез кең таралған елдер қатарына жатады. Статистика бойынша, Қазақстанда жылына 25 мың адам туберкулезге шалдығып отыратын көрінеді.

Қазақстанда 10 мың адамға шаққанда 153 адам осы ауруға шалдыққан. Дегенмен мұндай сандар қазақстандық дәрігерлерді аса қобалжыта қоймайды. Олардың айтуынша, бұл көрсеткіш елдегі туберкулезбен ауыратындардың өскендігін емес, аурудың Қазақстандағы бұрын белгісіз болып келген нақты ауқымын көрсетеді.

DOTS бағдарламасы Қазақстанда жүзеге аспаған жағдайда, Қазақстан бүгінге дейін 20 мыңға жуық азаматынан айырылып қалар еді. Қазақстанның 15 миллион тұрғынына шаққанда аталған 20 мың адам елдің 1 пайызынан артығын құрайды. Бағдарламаның тигізген ең басты пайдасы да осы деп білемін. Туберкулезбен ауыратындардың саны жөнінен Қазақстан ТМД елдерінің арасында алдыңғы орында тұруының себебін ауруды бақылау және алдын-алу жөніндегі орталықтың Орталық Азиядағы аймақтық кеңсесінің жетекшісі Михаил Фаворов, ТМД елд Қазір Қазақстанда туберкулезден өлгендердің саны кемісе, 4-5 жыл өткен соң туберкулезбен ауыратындардың саны да азаяды. Өйткені, DOTS стратегиясының аясында алдағы уақытта, індеттің тарау ошақтарының алды алынып отыратын болады.

ерін

- Қазақстан түрмелерінде 1998 жылы туберкулезден ауырған адамдардың саны 15 000, ал осы аурудан қайтыс болғандардың саны 1 300 адам болды. Қазіргі кезде осы аурудан көз жұмғандардың саны 1 300-ден 74 адамға дейін кеміді. Түрмеде отырған адамдардың жартысынан астамының жасы 25 пен 45 жас аралығында. Жас адамдардың пайыздық арасалмағы көп болғандықтан, олардың арасында туберкулездің таралуы да көп.

ің көпшілігінде DOTS стартегиясының қолға алынбағандығымен түсіндіреді.

- Біздің есебіміз бойынша 18 бен 34 жас аралығындағы адамдар туберкулезбен ауыратындардың ауырғандардың 50 пайызын құрайды. Мысалы, студенттердің арасында көп, Өйткені олар тамақты аз ішеді әрі дер кезінде ішпейді.

Назарларыңызға рахмет